

İCMÂ — Okunaklı Özet

Anahtar kavramlar (metin) + arkada tam sayfa zihin haritaları

Nasıl kullanılır: Önce metin bölümlerini oku (her kavram: terim · Zühaylî tanımı · ezber kodu). Bir bölümün yapısını gözünde canlandırmak istediğinde belgenin sonundaki **ŞEMA 1–4**'e bak — her bölümün başında hangi şemaya bakacağın yazılı.

BÖLÜM 1

TARİF & UNSURLARI

s. 49-50

İcmâ = Rasûlullah'ın vefatından sonra bir asırdaki müctehidlerin dinî bir hüküm üzerinde ittifakı.

EZBER KODU

MÜCTEHİD · İTTİFAK · VEFAT SONRASI

» Bu bölümün zihin haritası: **ŞEMA 1** — belgenin sonunda (tam sayfa)

İCMÂ — sözlük 49

Bir şeyde **kararlılık göstermek** veya **ittifak etmek**, söz birliği yapmak.

«Filan kişi filan işe icmâ etti demek **kararlılık gösterdi** demektir. [...] «Toplum filan işte icmâ etti» demek de **ittifak etti** demektir.»

İki mana: kararlılık · ittifak

USULCÜLERE GÖRE TARİFİ 49

Terim anlamı, tarifi bütün kayıtlarını birden taşır.

«Rasûlullah'ın (s.a.) vefatından sonra herhangi bir asırda onun ümmetinden müctehidlerin dinî bir hüküm üzerinde ittifak etmeleri.»

Vefat sonrası · bir asır · ümmetinden · müctehid · dinî hüküm

UNSUR ① — İTTİFAK 50

Herhangi bir iş üzerinde **ittifak** olmalı.

«Herhangi bir iş üzerinde ittifak olmalı.»

İttifak yoksa icmâ yok

UNSUR ② — MÜCTEHİD OLMALI 50

İttifak **ictihad ehliyetine sahip** kişilerce olmalı.

«Dolayısıyla **avamın** ve dinî hükümlerin delillerinden çıkarılmaları konusunda **ehliyeti olmayanların sözüne itibar edilmez.**»

Ehliyet şart — avam sayılmaz

UNSUR ③ — TÜM MÜCTEHİDLER 50

Mevcut tüm müctehidlerin ittifakı bulunmalı.

«Buna göre müctehidlerin **çoğunluğunun ittifakı bağlayıcı bir icmâ sayılmaz.**

Çoğunluk · bölge · 4 halife · Âl-i Beyt

UNSUR ④ — MUHAMMED ÜMMETİ 50

Müctehidler **Muhammed ümmetinden** olmalı.

«Diğer dinlerden insanların ittifakı **şer'î bir icmâ sayılmaz.**

Hatadan masumluk = bu ümmete mahsus

UNSUR ⑤ — VEFATTAN SONRA 50

Rasûlullah'ın **vefatından sonra** olmalı.

«Rasûlullah (s.a.) hayatta iken icmâdan söz edilemez. Çünkü Rasûlullah (s.a.) icmâ edenlere **muvafakat ederse o hüküm icmâ ile değil sünnetle sabit olur.**»

Hayattayken → hüküm SÜNNETLE sabit

UNSUR ⑥ — DİNÎ HÜKÜM ÜZERİNDE 50

İcmâ **dinî bir hüküm** üzerinde olmalı.

«İcmâ; **vâcip, haram, sahih, fâsid** gibi dinî bir hüküm üzerinde olmalı.

Aklî hüküm · dünya işi

RÜKÜN, 6 ŞART & MÜSTENED

Rükün tektir (ittifak); şart altıdır; her icmâ mutlaka bir delile (müstened) dayanır.

EZBER KODU

1 RÜKÜN · 6 ŞART · MÜSTENED

» Bu bölümün zihin haritası: ŞEMA 2 — belgenin sonunda (tam sayfa)

İCMÂNIN RÜKNÜ 50

Tek rüknü vardır.

«İcmânın, rüknün manasını tam karşılayacak **bir tek rüknü** vardır, o da **müctehidlerin ittifakıdır**. Onların aralarında ittifak olmazsa icmâ oluşmaz.»

Rükün = ittifak (tek)

ŞART ① — KALABALIK OLMALI 51

Bir müctehidle icmâ olmaz.

«Çünkü **ittifak ancak birkaç kişi arasında düşünülebilir**.

Tek/iki müctehid → icmâ yok

ŞART ② — TAMAMININ İTTİFAKI 51

Çoğunluk yetmez.

«**Muhalefette kalanların sayısı ne kadar az olursa olsun** çoğunluğun ittifakı icmâ olmaz. Çünkü icmâ için mutlaka **tüm İslâm beldelerindeki müctehidlerin ittifakı** gerekir.»

Tek muhalif bile icmâyı bozar

ŞART ③ — MESELE ANINDAKİLER 51

Mesele ortaya çıktığı sırada yaşayanların tamamı.

«Dolayısıyla **Hicaz, Mekke, Medine, Mısır ve Irak** gibi belirli bir bölgenin müctehidlerinin ittifakı icmâ olmadığı gibi sadece **Âl-i Beyt'in** ittifakı ile de icmâ olmaz.»

Bölgesel ittifak

ŞART ④ — GÖRÜŞÜNÜ AÇIKÇA KOYMA 51

Her müctehid görüşünü ortaya koymalı.

«O mesele hakkında her müctehid **görüşünü açıkça ortaya koymalıdır**. Bu **sözle veya fiille, ayrı ayrı veya topluca** olabilir.»

Söz / fiil · ayrı ayrı / topluca

ŞART ⑤ — ADALET & BİD'ATTAN UZAKLIK 51

Müctehidler âdil ve bid'attan uzak olmalı.

«Müctehidlerin **âdil olması cumhura göre şarttır**. Çünkü icmânın hükmü yani bağlayıcı olması ancak **mahkemede şahitlik yapma ehliyetine** sahip kişiler tarafından ortaya konmuşsa söz konusu olur.»

Adalet cumhura göre ŞART

ŞART ⑥ — ŞER'Î DELİLE DAYANMA 52

İcmâ bir nas veya kıyasa dayanmalı.

«Çünkü **mesnetsiz, delilsiz fetva hatadır** ve din hakkında bilgisiz konuşmaktır. Bu da yasaktır. [...] Çünkü müctehidlerin **sadece akıllarına dayanarak** şer'î hüküm ortaya koyma **yetkileri yoktur**.»

Delilsiz icmâ olmaz

MÜSTENED — nedir 52

Müctehidlerin icmâ ederken dayandıkları delil.

«**Delilsiz icmâ, Rasûlullah'tan (s.a.) sonra din ortaya koymaktır ki bu bâtıldır**. [...] Müstened işte o görüşleri birleştirecek ve dinin sınırlarının çiğnenmesine mâni olacak şeydir ki bu da **ya nas olur, ya kıyas veya istihsan, istishâb, örf ve sedd-i zerâi'** gibi şer'î deliller olur.»

Nas · kıyas · istihsan · istishâb · örf · sedd-i zerâi'

İLHAM DELİL OLMAZ 52

İlhamla hüküm konmaz.

«Çünkü **din peygamberden alınır**.

İlham

MÜSTENED KAT'Î mi ZANNÎ mi? 52

Müstenedin türü, icmânın etkisini belirler.

«Âlimlerin çoğunluğuna göre müstened ya **kat'î delil** olur -ki o da **âyet ve mütevâtir sünnettir**- bu takdirde **icmâ onu desteklemiş olur**.

Kat'î → destekler · Zannî → yakîne YÜKSELTİR

MÜRSEL MASLAHAT MÜSTENEDİ 53

Maslahata dayanan icmâ, maslahat değişince değişebilir.

«Bu takdirde **maslahat değişirse icmâyı muhalefet edip yeni maslahata uygun yeni bir hüküm vermek câiz olur**.»

Maslahat değişirse hüküm değişir

ÖRNEK — HARAÇ TOPRAKLARI 53

Hz. Ömer dönemindeki maslahat icmâsı.

«Hz.

Fetih toprakları taksim değil, haraç

DİĞER SAHÂBE İCMÂLARI 53

Müstenedi maslahat olan başka örnekler.

«Kur'ân-ı Kerîm'in bir mushafta toplanması, Hz.

Mushaf · dış ezan

İCMÂNIN KONUSU 53

İcmâ yalnız yeni bir olayın hükmü üzerinde olmaz.

«Meselâ bir nassın **tevili** veya **tefsiri** veya o nassın ifade ettiği hükmün **illeti** gibi hususlar üzerinde de icmâ mümkündür.»

Tevil · tefsir · illet

HÜCCET
OLUŞU

İcmâ oluşunca hüküm kat'ileşir; ne muhalefet ne nesh mümkündür.

EZBER KODU

BAĞLAYICI · KAT'Î · MANEVÎ TEVATÜR

» Bu bölümün zihin haritası: ŞEMA 3 — belgenin sonunda (tam sayfa)

İCMÂNIN HÜKMÜ 54

Oluştuğunda hüküm **bağlayıcı** olur.

«O hüküm **bağlayıcı olur ve uyulması vâcibtir**, ona aykırı davranmak câiz olmaz ve **sonraki asırlardaki âlimlerin onu bozma yetkisi yoktur**.

Bağlayıcı · kat'î · bozulamaz

MÜSTAKİL Mİ, DESTEKLEYİCİ Mİ? 54

Cevap müstenedine bağlı.

«Ancak icmânın delili (müstenedi) **kat'î ise** o icmâ **müstakil bir hüccet değil**, bilâkis o delili **takviye edici**; delili **zannî ise** o takdirde **müstakil bir delil** olur.

Kat'î → takviye · Zannî → müstakil

MUHALEFET EDENİN HÜKMÜ — ekseriyet 54

Nasıl nakledildiğine göre değişir.

«Âlimlerin ekseriyetine göre icmâ **kat'î bir hüccettir**. Öyle ki bize **tevatür yolu ile nakledilmişse** ona muhalif davranan **kâfir olur veya dalâlettedir ve bid'at ehli sayılır**.

Tevatür → kat'î · ahad/sükûtî → zan

İNKÂR EDENİN HÜKMÜ — diğer görüş 54

Bazı âlimlere göre inkâr eden kâfir olmaz.

«**Âmidî, Cüveynî, İsevî ve İbn Hâcib** gibi bazı âlimlere göre ise icmâyı inkâr eden **kâfir olmaz**.»

Âmidî · Cüveynî · İsevî · İbn Hâcib

DELİL — NİSÂ 4/115 55

Müminlerin yolundan ayrılmanın haramlığı.

«Kendisi için doğru yol belli olduktan sonra kim **peygambere karşı çıkar** ve **müminlerin yolundan başka bir yolu takip ederse** onu o yolda bırakırız ve cehenneme sokarız, o ne kötü bir yerdir.» (Nisâ 4/115)

Onları takip etmek VÂCİP

DELİL — NİSÂ 4/59 (ülü'l-emr) 55

Emir sahiplerine itaat emri.

«Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. **Rasûl'e ve sizden olan emir sahiplerine** itaat edin.» (Nisâ 4/59)

Ülü'l-emr = idareciler + müctehid âlimler

DELİL — SÜNNET & MANEVÎ TEVATÜR 55

Ümmetin hatadan korunmuşluğu.

«Bunlar her ne kadar **lafızlarıyla ve ayrı ayrı bakıldığında tevatür seviyesinde olmasalar da** aralarındaki **ortak mana mütevâtirdir** ki o da bu ümmetin hatadan korunmuşluğudur. **Manevî tevatür** dedikleri işte budur.»

Lafızlar ayrı · ortak mana mütevâtir

HATADAN KORUNMA HADİSLERİ 56

Manevî tevatürü oluşturan rivayetler.

«**Benim ümmetim hata üzerinde birleşmez**» · «Allah ümmetimi **dalâlet üzerinde toplamaz**» · «**Allah'ın eli cemaatle beraberdir**» · «Ümmetimden bir topluluk kıyamete kadar hak üzere ona yardıma devam edecektir, **onlara muhalefet eden onlara zarar veremez**» · «**Cemaatten bir karış ayrılan** o hâlde ölürse ancak **câhiliye ölümü** üzre ölür» · «Şeytan tek kişi ile beraber, **iki kişiden uzak olur**»

6 hadis + İbn Mes'ûd'un sözü

NİÇİN İTTİFAK DOĞRUYA DELİLDİR? 56

Kitabın akıl yürütmesi.

«Böyle olmasaydı görüşleri, bulundukları ortam, kabiliyetleri ve ilmî kudretleri **farklı olan** bu âlimler **ittifak edemezlerdi**.

Farklılığa rağmen birleşme = doğruluk alâmeti

ÇEŞİTLERİ, İMKÂNI & VUKÛU

İcmâ sarîh ve sükûtî olmak üzere ikidir; mümkün müdür, gerçekleşmiş midir — ayrı tartışmalardır.

EZBER KODU

SARÎH · SÜKÛTÎ · İMKÂN · VUKÛ

» Bu bölümün zihin haritası: ŞEMA 4 — belgenin sonunda (tam sayfa)

İCMÂ ÇEŞİTLERİ 56

Oluşma şekli açısından **iki** çeşittir.

«Oluşma şekli açısından icmâ iki çeşittir: **Sarîh icmâ**, **sükûtî icmâ**.»

Sarîh · Sükûtî

SARÎH İCMÂ 56

Görüşlerin açıkça birleşmesi.

«Müctehidlerin görüşlerinin **söz veya fiil** olarak belli bir meselenin hükmü üzerinde birleşmesidir. [...] **Âlimlerin ittifakıyla bu tür bir icmâ hüccettir.**»

İttifakla hüccet — ihtilaf yok

SÜKÛTÎ İCMÂ 56

Bir kısmı söyler, diğerleri susar.

«Bir asırdaki müctehidlerden **bir kısmı** bir mesele hakkında sözünü söyler, **diğerleri de bu görüşü öğrendikten sonra reddetmeyip sükût ederler**. Bunun hüccet olup olmaması konusunda birçok görüş vardır.»

Söyleyen + susan

SÜKÛTÎDE MEZHEP AYRIMI 57

Mezhepler tam ortadan ayrılır.

«**Mâlikî ve Şâfiîlere göre bu bir icmâ ve hüccet olmaz. Hanefî ve Hanbelîlere göre bu icmâdır ve kat'î hüccettir.**»

Mâlikî-Şâfiî · Hanefî-Hanbelî (kat'î)

SÜKÛTÎYİ REDDEDENLERİN DELİLİ 57

Sükût, onay karînesi sayılmaz.

«Çünkü olabilir ki, o meselede **ictihadı yoktur** veya **fetva sahibinden çekinmiştir** veya görüşünü açıkladığında meydana gelebilecek bir **zarardan kaçınmak** için veya **her müctehid isabet eder** kanaatinde olduğu için susmuştur.»

4 ihtimal: ictihad yok · çekinme · zarar · «herkes isabet eder»

SÜKÛTÎYİ KABUL EDENLERİN DELİLİ 57

Âdet böyledir.

«**1. Her müctehidin görüşünün duyulması mümkün değildir.**

2 delil: duyulamaz · büyük-küçük âdeti

SÜKÛTÎDE VARILAN SONUÇ 57

Karîne varsa hüccet, yoksa zannî.

«Anlaşılan o ki, diğer müctehidlerin de aynı görüşte olduğuna dair **bir işaret bulunur ve ilk görüşte ileri sürülen ihtimaller ortadan kalkarsa sükûtî icmâ hüccet olur**. [...] Eğer diğerlerinin verilen hükümden memnun olduklarına dair **karîneler yeterli olmazsa sükûtî icmâ sadece zannî bir hüccet olarak kalır.**»

Karîne var → hüccet · yok → zannî

İCMÂ MÜMKÜN MÜ? — itiraz 58

Bazılarına göre icmâ zaten imkânsızdır.

«**Nazzâm'a, Mu'tezile ve Şîa'dan bazılarına göre icmâ zaten mümkün değildir.**»

Nazzâm · Mu'tezile · Şîa'dan bazıları

İTİRAZA CEVAP 58

Bu deliller şüpheden ibarettir.

«Bunlara verilecek cevap şudur: Bu deliller **sırf şüpheden ve bilfiil meydana gelmiş bir konu hakkında şüpheyi düşürmekten** başka bir şey değildir. **Bunlara itibar edilmez.**»

Vâki olan şeyin imkânı tartışılmaz

SAHÂBENİN İCMÂ ETTİĞİ MESELELER 58

İcmânın fiilen gerçekleştiğinin kanıtı.

«[Sahâbe] **zekât vermeyenlere karşı savaşma**, Kur'ân'ın **bir mashafta toplanması**, **altı sınıf eşyada faizin haram oluşu**, Müslüman bir hanımın gayrimüslim bir erkekle evlenmesinin **bâtıl oluşu**, **mehir konuşulmadan yapılan nikâhın geçerli oluşu**, bir hanımın **teyzesi veya halası ile aynı nikâh altında toplanmasının haram oluşu**, **domuzun iç yağının da haram oluşu**, ölenin **ninesine altıda bir verilmesi**, ölenin **oğlunun, torununun miras almasına engel** sayılması, satın alınan **buğdayın teslim alınmadan satılmasının câiz olmaması** gibi hükümler üzerinde icmâ etmiştir.»

10 örnek — icmâ vâkidir

FİİLEN GERÇEKLEŞMESİ 59

Çoğunluk: pek çok konuda icmâ yapılmıştır.

«İbn Hazm'ın *Merâtibü'l-icmâ* adlı kitabında da açıkça ifade edildiği gibi âlimlerin çoğunluğu, sahâbe ve diğer âlimler tarafından **pek çok konuda icmâ yapıldığı görüşündedir.**»

İbn Hazm — Merâtibü'l-icmâ

SIRF İCTİHÂDÎ MESELELERDE 59

Burada icmâ iddiası kolay değildir.

«İctihâdî meseleler üzerinde icmâ olduğunu iddia etmek **çok kolay değildir.** O konuda söylenebilecek şey: «**Bu meselede sahâbe ve diğer âlimler arasında ihtilaf olduğu bilinmiyor.**» sözüdür.

«İhtilaf bilinmiyor» → ZANNÎ icmâ

ŞÂFİİ & AHMED'İN SÖZLERİ 59

İki ihtiyat uyarısı.

«İmam Şâfiî şöyle der: «**Hakkında ihtilaf olduğu bilinmeyen şeye icmâ denmez.**» Ahmed b.

İkisi de ihtiyat çağrısı

Tüm Bölüm Tek Sayfada

s. 60-99

16 MADDEDE TÜM BÖLÜM — sağdaki kodu gör, soldakini kendi cümlele anlat

01	İcmâ sözlükte	Kararlılık göstermek · ittifak etmek
02	İcmâ terim olarak	Vefat sonrası bir asırda müctehidlerin dinî hükümde ittifakı
03	Kaç unsuru var?	6 — hepsi tarifin içinden çıkar
04	Çoğunluk yeter mi?	HAYIR — tek muhalif bile bozar
05	4 halife / Âl-i Beyt ittifakı	İcmâ SAYILMAZ
06	Peygamber hayattayken	İcmâ olmaz — hüküm SÜNNETLE sabit
07	Rüknü	TEK: müctehidlerin ittifakı
08	Kaç şartı var?	6 şart
09	Adalet şartının delili	Talâk 65/2 — iki âdil şahit
10	Müstened	İcmânın dayandığı delil — olmazsa bâtıl
11	Müstened kat'î ise	İcmâ müstakil DEĞİL, takviye edici
12	Müstened zannî ise	İcmâ MÜSTAKİL — hüküm yakîne yükselir
13	Maslahat değişirse	Hüküm de değişebilir (tes'îr · Hâşimî zekâtı)
14	İcmânın hükmü	Bağlayıcı · kat'î · ne muhalefet ne nesh
15	Tevatürle gelen icmâya muhalefet	Kâfir / dalâlet · bid'at ehli
16	Ahad veya sükûtî icmâ	Zan ifade eder
17	Kur'ân delili	Nisâ 4/115 · 4/59 · 4/83
18	Sünnet delili	Manevî tevatür — ümmet hata üzerinde birleşmez
19	2 çeşidi	SARÎH · SÜKÛTÎ
20	Sükûtîde mezhepler	Mâlikî-Şâfiî / Hanefî-Hanbelî (kat'î)
21	Sükûtîde tercih edilen	Kerhî & Âmidî: zannî hüccet
22	İcmâ mümkün değil diyenler	Nazzâm · Mu'tezile · Şîa'dan bazıları
23	Cumhurun imkân delili	FİİLEN VÂKİ olması
24	«İhtilaf bilinmiyor» sözü	Kat'î değil ZANNÎ icmâ

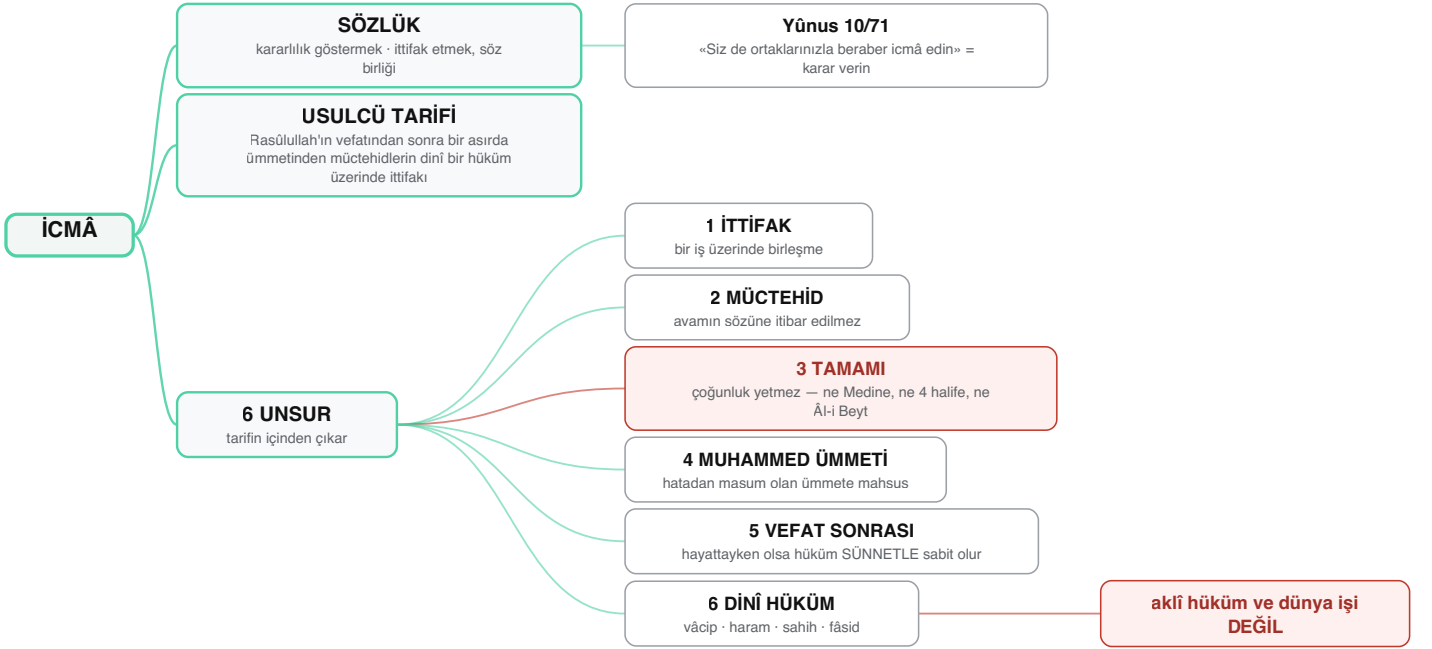
Tarîf → 6 unsur	Unsurlar ayrı bilgi değil, tarîfin açılımı
Unsur ④ → hüccet delili	«Hatadan masum ümmet» = Blok 3'teki manevî tevatür
Şart ④ → sükûtî icmâ	«Görüşünü açıkça koymalı» şartı Blok 4'teki tartışmayı doğurur
Müstened → müstakillik	Blok 2'deki kat'î/zannî ayrımı Blok 3'te hükmü belirler
İcmâ ↔ Sünnet	Peygamber hayattayken ittifak olursa hüküm sünnetle sabit
İcmâ ↔ Kıyas	Kıyas hem müstened olabilir hem icmâ ile desteklenebilir
Manevî tevatür ↔ mütevâtir	Sünnet bölümündeki lafzî tevatürün mana karşılığı
Nakil şekli → inkârın hükmü	Tevatürle geldiyse kat'î, ahadla geldiyse zan
Maslahat müstenedi → değişim	İcmâ donmuş değil; maslahat değişirse hüküm değişir
İmkân ≠ vukû	«Olabilir mi» ile «olmuş mu» ayrı iki soru — kitap ayrı başlıklarda ele alır

4 BÖLÜM — EZBER KODLARI & ŞEMA HARİTASI

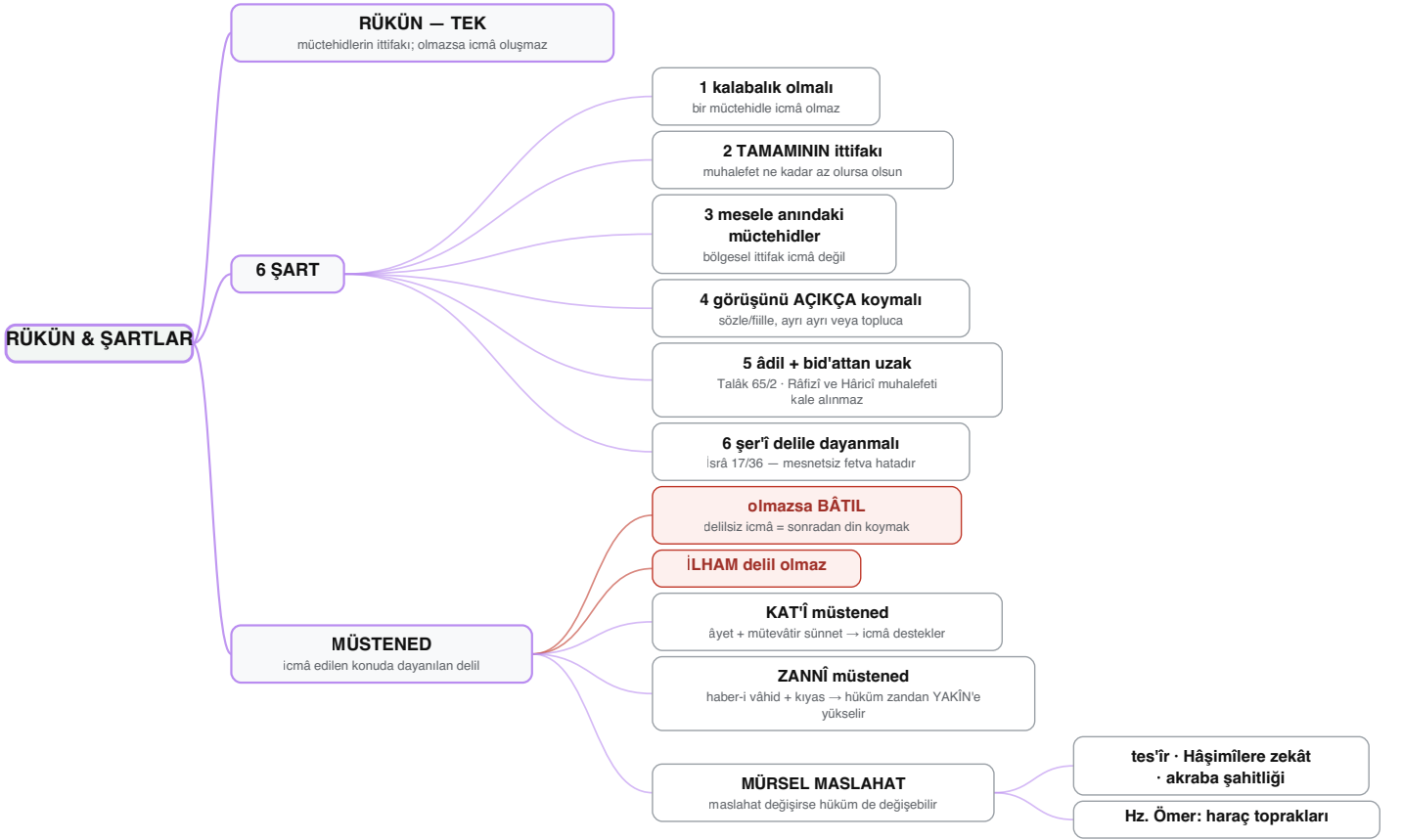
1 TARİF & UNSURLARI s. 49-50 · ayrıntı: ŞEMA 1	MÜCTEHİD · İTTİFAK · VEFAT SONRASI
2 RÜKÜN, 6 ŞART & MÜSTENED s. 50-53 · ayrıntı: ŞEMA 2	1 RÜKÜN · 6 ŞART · MÜSTENED
3 HÜCCET OLUŞU s. 54-56 · ayrıntı: ŞEMA 3	BAĞLAYICI · KAT'Î · MANEVÎ TEVATÜR
4 ÇEŞİTLERİ, İMKÂNI & VUKÛU s. 56-60 · ayrıntı: ŞEMA 4	SARÎH · SÜKÛTÎ · İMKÂN · VUKÛ

Tüm tanım ve mezhep görüşleri doğrudan **Vehbe Zühaylî, Fıkıh Usulü s.60-99**'dan alınmıştır. «...» içindekiler Zühaylî'nin kendi cümleleridir. Örnekler ve deliller için 10 sayfalık el kitabına, sorular için ekrandaki panele bakınız.

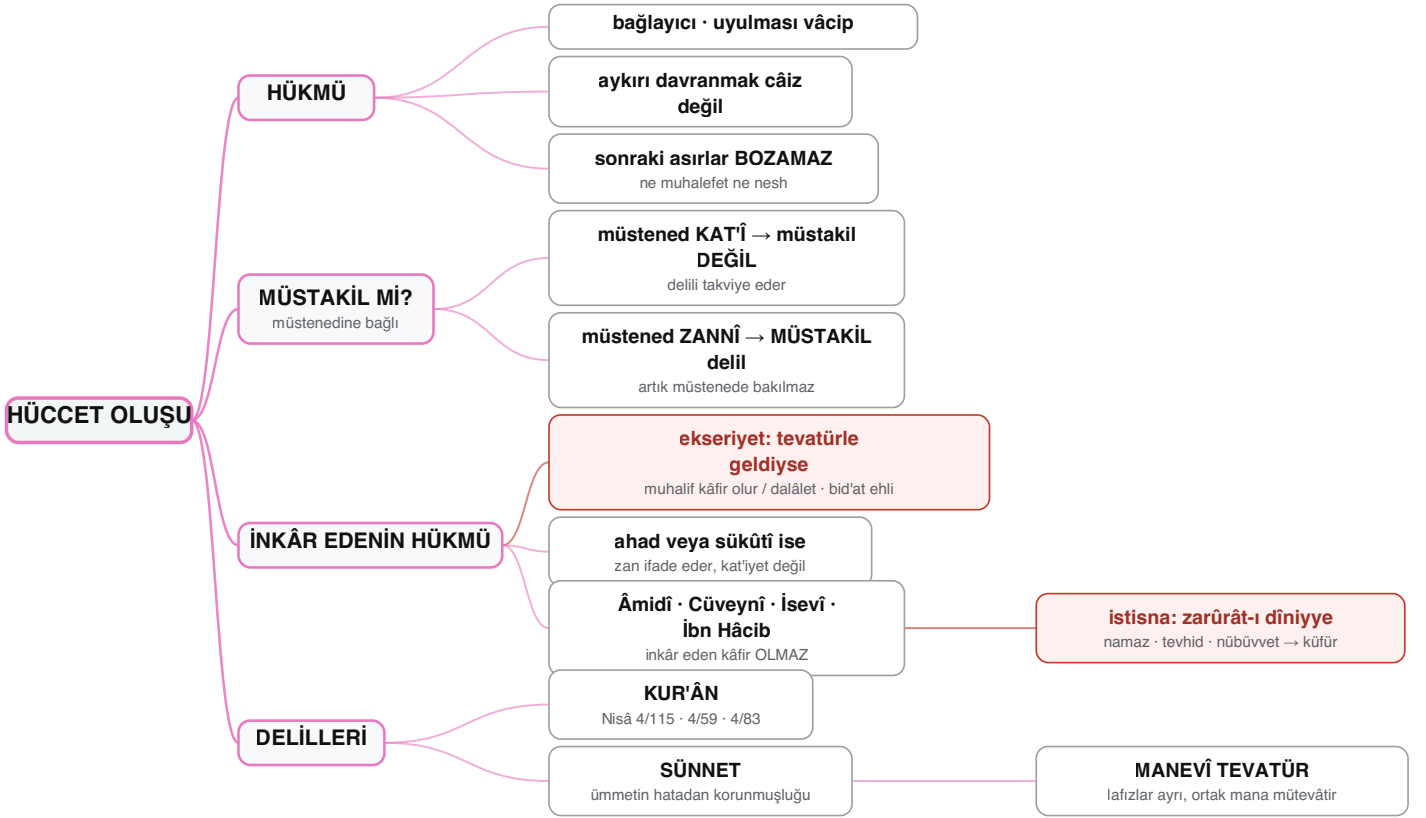
TARİF & UNSURLARI

RÜKÜN, 6 ŞART & MÜSTENED

HÜCCET OLUŞU

ÇEŞİTLERİ, İMKÂNI & VUKÛ

